RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Lisäselvitys
Julkinen

RISE/2761/2026

10.6.2026

Vastaukset lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa 9.6.2026 esitettyihin kysymyksiin

HE 25/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistusta ja rikosseuraamusalan koulutusuudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

1. Lakiuudistuksen tarpeellisuus

Koulutusjärjestelmää koskeva uudistus on välttämätön, jotta voimme laajentaa mahdollisuuksia varmistaa tulevaisuuden tarpeisiin riittävä, pätevä ja koulutettu valvonnan henkilöstö. Vaikka koulutuskeskus on jo uudistuksen tavoitteiden mukaisesti kehittänyt tutkintokoulutusta ja esimerkiksi monipuolistanut opetusta, ei nykyisen lainsäädännön puitteissa voida tehdä muutoksia seikkoihin, jotka tällä hetkellä estävät joitakuita vartijan määräaikaisessa tehtävässä toimivia hakeutumasta koulutukseen. Heille keskeisen tärkeää on, että koulutuksen voi suorittaa työn ohessa ilman, että koulutukseen osallistuminen vaarantaa esimerkiksi heidän perheensä toimeentulon.

Nyt esitetty koulutusjärjestelmäuudistus vastaa hallitusohjelmatavoitteeseen, jonka mukaan koulutusjärjestelmän tulee tuottaa riittävästi osaamista ja tekijöitä kriittisille aloille huolehtien näin yhteiskuntamme kantokyvystä. Esitetyn kaltaisia joustavia koulutusmahdollisuuksia tarvitaan nimenomaan aloille, jotka vastaavat yhteiskunnan turvallisuudesta ja joilla on työvoimapulaa. Nyt esitetty uudistus ei yksinään ratkaise koulutustarvetta, mutta on ehdottoman tarpeellinen lisäys nykyisen ns. opiskelijaväylän rinnalle.

Koulutusmahdollisuuksia laajentamalla varmistetaan riittävä koulutettujen vartijoiden määrä vankiloihin eri puolilla Suomea. Tällä hetkellä vartijan koulutus edellyttää valmiutta opiskella pääosin läsnä Vantaalla. Useat kauempana pääkaupunkiseudusta sijaitsevissa vankiloissa sijais- tai kesävartijana työskennelleet henkilöt ovat todenneet, että olisivat olleet kiinnostuneita suorittamaan alan perustutkinnon ja hakeutumaan vartijan virkaan, mutta esimerkiksi perhesyistä eivät ole kokeneet mahdollisena opiskeluja pääkaupunkiseudulla. Tälläkin hetkellä tiedetään useiden vartijan tehtävässä toimivien odottavan tätä uudistusta, jotta voisivat hakeutua koulutukseen. Uusi koulutusmalli toisi koulutuksen saavutettavammaksi, varsinkin koska Suomen vankilaverkko on hajanainen ja vankiloita on kaukanakin pääkaupunkiseudusta.

2. Uudistuksen vaikutus Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen asemaan

Uudistuksessa ei esitetä mitään muutoksia Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen asemaan. Koulutuskeskus on vuodesta 2022 alkaen ollut Kehittämisen ja ohjauksen vastuualueeseen kuuluva yksikkö. Koulutuskeskus jatkaa oppilaitoksena myös uudistuksen jälkeen.

Nyt käsiteltävänä oleva uudistus on vuonna 2022 aloitetun uudistuksen toinen ja viimeinen vaihe. Vuoden 2022 organisaatiouudistuksessa Rikosseuraamuslaitoksen yhteiset toiminnot järjestettiin hoidettaviksi neljällä vastuualueella, jotka ovat kehittämisestä ja ohjauksesta, asiakasprosesseista, hallinto- ja tukipalveluista sekä operatiivisesta toiminnasta vastaavat vastuualueet. Jotta koulutuskeskuksen ja Rikosseuraamuslaitoksen kehittämisestä ja ohjauksesta vastaavan vastuualueen tehtävät ja niitä koskeva sääntely olisivat nykyistä selkeämmät ja jotta tehtävien ja sääntelyn osittainen päällekkäisyys voitaisiin välttää, koulutuskeskuksen hallintoa koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi Rikosseuraamuslaitoksesta annettuun lakiin ja valtioneuvoston asetukseen.

Uudistuksessa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yksikönpäällikölle tulee esittelyvastuu koulutuksen keskeisimmistä asiakirjoista kuten opetussuunnitelmasta ja tutkintosäännöstä. Koulutuskeskuksen yksikönpäälliköllä on jo nyt ja tulee olemaan selkeä rooli myös työssäoppimisväylän suunnittelussa ja siihen liittyvässä päätöksenteossa.

3. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen johtokunnan lakkauttaminen

Johtokunnan säilyttämistä ei nähdä tarkoituksenmukaisena, koska sen kollegiaalinen luonne ei ole tarkoituksenmukainen etenkään yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevissa asioissa.

Johtokuntaan kuuluvat jäsenet edustavat opetusalaa, rikosseuraamusalaa ja sen sidosryhmiä sekä muuta koulutuskeskuksen toiminnan kannalta keskeistä asiantuntemusta. Tällä hetkellä koulutuskeskuksen johtokunta muun muassa ratkaisee oikaisuvaatimuksia sekä päättää opiskeluoikeuden menettämisestä, opiskeluoikeuden keskeyttämisestä, varoituksen antamisesta ja koulutuksesta erottamisesta. Tämän kaltainen päätöksentekotoimivalta on nykyisin säädetty lähtökohtaisesti virkamiehille. Näihin asioihin voi liittyä myös opiskelijan henkilökohtaiseen elämään liittyviä tekijöitä, minkä vuoksi on perusteltua esimerkiksi tietosuojasyistä, että päätöksen tekee toimivaltainen virkamies.

Johtokunnalla on tällä hetkellä päätöksentekovaltaa myös laajemmin koulutusta koskevista asioita kuten opetussuunnitelmasta ja tutkintosäännöstä. Rikosseuraamuslaitos pitää tärkeänä, että koulutuksen kehittämisessä hyödynnetään laajaa pedagogista osaamista ja ammatillista näkemystä sekä kuullaan asioiden valmisteluvaiheessa eri sidosryhmiä. Kuitenkin päätös koulutukseen liittyvistä asioista kuten rikosseuraamusalan tutkinnon opetussuunnitelman ja tutkintosäännön sisällöstä tulee perustua RSKK:n yksikönpäällikön yhdessä henkilöstönsä kanssa valmistelemaan esitykseen. Myös tässä asiassa päätösvallan tulisi olla toimivaltaisella virkamiehellä eli vastuualueen johtajalla, joka vastaa koulutuskeskuksen toiminnasta, taloudesta ja henkilöstöstä.

Koulutuskeskuksen toiminnan kehittämisessä tarvittava yhteistyö opetusalan muiden toimijoiden kanssa on tarkoituksenmukaista toteuttaa esimerkiksi myöhemmin perustettavassa

neuvottelukunnassa, josta ei kuitenkaan ole tarpeen säätää lain tasolla, koska sillä ei olisi suoraa toimivaltaa.

4. Työssäoppimisväylälle hakeutumisen koulutusvaatimukset

Esityksen mukaan työssäoppimisväylälle hakeutumisen edellytyksenä olisi, että henkilö on hakuajan päättymiseen mennessä suorittanut vähintään toisen asteen ammatillisen tutkinnon ja toimii Rikosseuraamuslaitoksen määräaikaisessa vartijan virkasuhteessa. Valmistelun aikana on esitetty, että laissa säädettäisiin tarkemmin, mitkä koulutukset mahdollistaisivat työssäoppimisväylälle hakeutumisen.

Säädöstasolla ei ole tarkoituksenmukaista rajata hakukelpoisuutta vain tiettyihin tutkintoihin. Ehtona tulisi säilyttää toisen asteen tutkinto, jotta työssäoppimisväylällä tutkintoa suorittavien saatavuutta ei rajoiteta liikaa ja joustavuus säilyy. Olisi tärkeää, että Rikosseuraamuslaitos voisi tällä tavoin tarvittaessa reagoida nopeasti ja ilman säädösmuutoksia laajentaa hakijakelpoisten joukkoa.

On syytä huomioida, ettei vastaavaa rajausta ole tällä hetkellä tutkinto-opiskelijoilla, vaan sekä nykyisen että esitetyn lainsäädännön mukaan tutkintoon voidaan valita opiskelijaksi esimerkiksi ylioppilastutkinnon tai lukion oppimäärän suorittanut henkilö. Nyt esitetty työssäoppimismalli on siten jo huomattavasti kohdennetumpi. Mikäli lakiesitystä muutettaisiin siten, että edellytyksenä olisi toisen asteen ammatillisen tutkinto, joka sisältää rikosseuraamusalan vartijan työssä tarvittavaa osaamista, rajaisi tämä aiheettomasti mahdollisuutta valita koulutukseen valintamenettelyn kautta soveltuvimmat henkilöt ja tekisi kyseisen lainkohdan soveltamisesta tulkinnanvaraista. Arvio tulisi tehdä erikseen jokaisen henkilön ja tämän jokaisen tutkinnon kohdalla. Tämä voisi aiheuttaa myös tarpeettomia oikaisuvaatimuksia siitä, mikä lopulta katsotaan tällaiseksi tutkinnoksi.

Työssäoppimisväylän tulisi olla suunnattu erityisesti niille henkilöille, jotka vankiloissa on arvioitu soveltuvimmiksi toimimaan vartijan tehtävässä. Tässä arvioinnissa keskeisessä roolissa ovat aiemman koulutuksen ja kokemuksen lisäksi henkilökohtaiset ominaisuudet kuten vuorovaikutustaidot. Näitä ominaisuuksia voi olla henkilöillä, jotka ovat aiemmin elämässään tehneet myös muita kuin esitettyjä koulutusvalintoja. Tämän ei tulisi muodostua esteeksi väylälle hakeutumiseen, sillä lopullinen päätös valittavasti tehdään hakumenettelyssä. Mikäli koulutuksia rajataan lainsäädännössä, Rikosseuraamuslaitos voisi joutua ottamaan koulutukseen ne, joilla on tietty koulutus, vaikka parhaiten soveltuva henkilö löytyy kokonaisarvion kautta huomioiden henkilön aiempi koulutustausta sekä esimerkiksi haastattelemassa häntä tai muuten arvioimalla hänen soveltuvuuttaan.

5. Hakumenettely ja opiskelijavalintojen toteutus

Työssäoppimisväylällä tutkinnon suorittamiseen aikovat henkilöt olisivat määräaikaisessa vartijan virkasuhteessa, jonka aikana heidän soveltuvuuttaan alalle arvioitaisiin. Jos vankilassa arvioidaan, että henkilö soveltuu vartijan tehtävään ja koulutukseen, kyseisen vankilan johtaja tekisi esityksen, että henkilö työn ohessa suorittaa rikosseuraamusalan tutkinnon. Vankiloissa rekrytoidaan joka vuosi runsaasti määräaikaisia, alan koulutusta suorittamattomia sijaisvartijoita. Näin ollen on perusteltua uskoa, että vankilassa pystytään luotettavasti arvioimaan työssäoppimisväylälle ja alalle ja soveltuvuutta niiden henkilöiden kohdalta, jotka

ovat kiinnostuneet suorittamaan rikosseuraamusalan perustutkinnon työssäoppimisväylän kautta.

Opiskelijavalinnassa olisi mahdollista käyttää samaa valintamenettelyä kuin haettaessa suorittamaan tutkintoa opiskelijaväylällä, mutta valintamenettely opiskelijaväylässä ja työssäoppimisväylässä olisi mahdollista laatia myös toisistaan poikkeaviksi. Tarkempi hakumenettelyn valmistelu on kesken. Esityksen mukaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen (RSKK) yksikönpäällikkö tekee päätöksen opiskelijaksi ottamisesta.

Uuteen lakiin on tuotu myös tarkemmin sääntelyä, jolla pyritään ennaltaehkäisemään rikollisessa toiminnassa mukana olevien mahdollisuuksia osallistua koulutukseen. Esityksen mukaan opiskelijaksi pyrkivän tulee pyynnöstä antaa tarvittavat tiedot sen arvioimiseksi, onko hän sopiva rikosseuraamusalan työhön. Tällaisia tietoja ovat tiedot henkilön yhteyksistä järjestäytyneeseen rikollisuuteen, rikollisryhmittymiin, vapautensa menettäneisiin tai rikosmyönteisiin henkilöihin, päihdeongelmasta sekä muista sellaisista seikoista, jotka voivat perustellusti vaikuttaa arvioon siitä, onko opiskelijaksi hakeutuva sopiva työskentelemään rikosseuraamusalalla.

Molempien väylien valintamenettelyssä on mahdollista hyödyntää Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusyksikön ammattitaitoa. Tällöin rikoksentorjunnan ammattilaiset osallistuisivat prosessiin valintavaiheessa, millä pyrittäisiin ehkäisemään järjestäytyneen rikollisuuden soluttautumisyritykset. Lisäksi alalle hakeutuvan soveltumisesta saadaan hyvin tietoa hänen työskennellessään määräaikaisena vartijana.

6. Rikosseuraamuslaitoksen TKI-yhteistyön varmistaminen

Koulutusjärjestelmäuudistus ei muuta Rikosseuraamuslaitoksen panostusta TKI-toimintaan, vaan laajentaa mahdollisuuksia korkeakouluyhteistyöhön eri korkeakoulujen kanssa. Koulutuskeskuksen on välttämätöntä perustaa koulutuksensa uusimpaan tutkimustietoon, mutta tämä ei edellytä sitä, että heidän tulisi itse tuottaa kaikki tutkimus, jota koulutuksessa hyödynnetään – yhteistyö on siis keskeisen tärkeässä roolissa. TKI-yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi toimimalla asiantuntijajäsenenä tutkimushankkeissa, kuulumalla tutkimusverkostoihin tai ehdottamalla korkeakouluille rikosseuraamusalaan liittyviä tutkimusaiheita.

Rikosseuraamuslaitos toimii tiiviissä yhteistyössä yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa. Monipuolinen yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa on meille erittäin tärkeää paitsi vartijan tutkinnon myös täydennyskoulutuksen osalta. Lainsäädännöllä ei ole perusteltua rajata oppilaitosyhteistyötä vain yhteen oppilaitokseen. Rikosseuraamuslaitoksen on tärkeää tehdä jatkossakin oppilaitosyhteistyötä etenkin ammatillisten oppilaitosten, mutta myös korkeakoulujen kanssa.

Rikosseuraamuslaitoksen strategiayksikössä toimii tiedolla johtamisen tiimi, jonka tutkijat tekevät tiivistä yhteistyötä niin korkeakoulujen kuin muidenkin tutkimusta tekevien tahojen kanssa sekä Suomessa että ulkomailla. Rikosseuraamuslaitos seuraa alan tutkimusta aktiivisesti. TKI-toimintaa toteutetaan yhteistyössä esimerkiksi korkeakoulujen, hyvinvointialueiden sekä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Erityisen merkittävää on tiivis yhteistyö Pohjoismaiden ja Viron kanssa, joiden kanssa jaetaan aktiivisesti tietoa, kehitetään yhteisiä

toimintamalleja ja edistetään rikosseuraamusalan uudistumista. Tämä yhteistyö kuten yhteistyö Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa jatkuu uudistuksen jälkeenkin.

Rikosseuraamusalan koulutusuudistuksen valmistelun edetessä Rikosseuraamuslaitos huolehtii siitä, että rikosseuraamusalan yhteys korkeakoulutukseen, tutkimukseen ja innovaatiotoimintaan säilyy tiiviinä ja kehittyy edelleen.

7. Koulutuskeskuksen yksikönpäällikön kelpoisuusvaatimus

Koska Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen hallinto ja toiminta ehdotetaan yhtenäistettäviksi Rikosseuraamuslaitoksen vastuualueiden kanssa, myös koulutuskeskuksen yksikönpäällikön erityinen kelpoisuusvaatimus muutettaisiin vastaamaan vastuualueiden yksikönpäällikön erityistä kelpoisuusvaatimusta eli se olisi ylempi korkeakoulututkinto, käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus. Voimassa olevan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yksikönpäällikön erityinen kelpoisuusvaatimus on lisensiaatin tutkinto tai tohtorin tutkinto, perehtyneisyys henkilöstökoulutukseen ja koulutuskeskuksen toimialaan sekä käytännössä osoitettu johtamistaito ja johtamiskokemus.

Rikosseuraamuslaitoksessa tutkimustyötä tekevät tutkijakoulutuksen saaneet henkilöt. Lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa ei ole nähty tarpeelliseksi säätää kelpoisuusehdoksi muihin Rikosseuraamuslaitoksen yksikönpäälliköiden tehtäviin. Ei edes strategiayksikköön, jonka yksikönpäällikkö johtaa tutkijoita ja vastaa tutkimusyhteistyöstä. Siksi koulutuskeskuksen yksikönpäällikölle olisi tarpeetonta säätää tutkijakoulutuksen suorittamista erityiseksi kelpoisuusvaatimukseksi.

Yksikönpäällikön tehtävä on ennen kaikkea johtamistehtävä, johon esitetty kelpoisuusehto tuo riittävän pätevyyden. RSKK:n yksikönpäällikön tehtävässä on kuitenkin tarkoituksenmukaista olla pedagogista osaamista, sillä päällikkö vastaa esimerkiksi opetussuunnitelman ja tutkintosäännön esittelystä. Tämän takia koulutuskeskuksen yksikönpäälliköltä voitaisiin edellyttää vähintään 35 opintoviikon laajuisen opettajankoulutuksen suorittamista. Opettajankoulutus olisi suoritettava kolmen vuoden kuluessa määräaikaisen virkasuhteen alkamisesta.

8. Uudistuksen vaikutus vankiloihin

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus vastaa jatkossakin molemmissa väylissä opiskelijoiden opetuksesta. Koulutusvastuuta ei siten olla siirtämässä vankiloiden tehtäväksi. Koulutuskeskus varmistaa, että opiskelijoilla on vartijan työssä tarvittava osaaminen. Työpaikkaohjaajina toimivat jatkossakin RSKK:n työpaikkaohjaaja-koulutuksen suorittaneet henkilöt. He vastaavat opiskelijoiden perehdytyksestä vankilan toimintaan kuten tälläkin hetkellä.

Riittävää työpaikkaohjaaja- ja opettajaresurssia arvioidaan edelleen valmistelun aikana ja uudistuksen voimaantulon jälkeen säännöllisesti. Arvioinnissa otetaan huomioon vankiloiden henkilökunnan nykyinen kuormitustilanne.

Uudistus antaa vankiloille mahdollisuuden nostaa koulutushakuun henkilöitä, joiden arvioidaan olevan erityisen soveltuvia vartijan tehtävään. Työssäoppimisväylän myötä saadaan myös sitoutettua määräaikaisia vartijoita pysymään vankilassa työssä ja saamaan työssä

tarvittava ammatillinen pätevyys ja osaaminen. Tämä on omiaan vähentämään vankiloiden kuormitusta.

9. Uudistuksen vaikutus koulutuksen laatuun

Rikosseuraamusalan tutkinnon laajuus ja laatu pysyvät ennallaan. Työssäoppimisväylä ei ole pikakoulutus, vaan koulutuksen laajuus ja sisältö ovat samat molemmissa väylissä (90 op). Työssäoppimisväylän lähiopetusjaksot ja näyttöjen antaminen suoritetaan työajalla. Koulutusuudistuksen ehdotuksen mukainen aikaisempaa laajempi aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen, joustavampi koulutusmalli sekä tiiviimpi koulutuksen ja työelämän välinen yhteistyö tuo todennäköisesti parempaa ammattitaitoa sekä alan koulutuksesta motivoituneita hakijoita.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus vastaa jatkossakin siitä, että rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmä vastaa hyvin kansainvälisiä sopimuksia ja suosituksia eli Euroopan neuvoston vankilasääntöjä, CDPC-komiteansuosituksia ja Yhdistyneiden kansakuntien vankeinhoidon vähimmäissääntöjä.

Koulutusmäärien merkittävä lisääminen edellyttää lisäresursointeja sekä opetukseen että työpaikkaohjaukseen.

10. Miten voimankäytön ja ensiavun koulutukset toteutetaan?

Vartijan tutkintokoulutuksen ns. toiminnalliset aineet (palo- ja pelastusturvallisuus, voimankäyttö, ensiapu, tarkastus- ja ryhmätoiminta) opetetaan aina lähiopetuksena lähiopetuksessa. Opetus voi toteutua joko RSKK:ssa tai joissain valituissa vankiloissa, joiden tilat ja välineet soveltuvat koulutukseen. Opettajina toimivat aina RSKK:n opettajat. Toteutus kuvataan tarkemmin rikosseuraamusalan opetussuunnitelmassa, jonka uudistaminen on kesken.

11. Opiskelijoiden yhdenvertaisuus

Esitetyn työssäoppimismallin opiskelijat olisivat määräaikaisessa vartijan virkasuhteessa Rikosseuraamuslaitokseen koko opintojen ajan. Tästä johtuen heihin sovelletaan samaa lainsäädäntöä ja virkaehtosopimusta kuin muihinkin Risen työntekijöihin. Heidän asemansa virkamiehinä vaikuttaa siihen, miten heidän palkkauksestaan tai muista ehdoista ohjeistetaan. Heidän osaltaan on siis välttämätöntä soveltaa osin erilaisia toimintatapoja kuin opiskelijoihin, jotka eivät ole virkasuhteessa Riseen.

Käytäntö on osin vastaava kuin muiden alojen tutkinnoissa, joissa opinnot voi suorittaa opiskelijana tai oppisopimusopiskelijana. Oppisopimusopiskelija saa palkkaa opintojensa aikana, vaikka toista väylää tutkintoa suorittava ei saa.

Eroja on myös muun lainsäädännön osalta. Työssäoppimismallin opiskelijoihin ei sovellettaisi opintososiaalisia etuuksia, vaan nämä asetuksen mukaisesti tulevat etuudet kuten majoitus ja ruokailu olisivat vain opiskelijaväyläisille. Risen näkökulma on, että etuudet ovat tällä hetkellä tarkoituksenmukaisia ja ne halutaan säilyttää, koska ne lisäävät koulutuksen houkuttelevuutta ja ovat kilpailukykytekijä.